

The aim of the article is to investigate various phraseological schemes of formation of semi-phraseological and partially phraseological sentences, to describe their component nature and the spectrum of possible meanings of the correlated structural schemes.

In linguistics, there are different ways to define a structural scheme. V.A.Byeloshapkova distinguishes two rows of structures: minimal and expanded schemes. The scientist considers not only the formal organization of the sentence as a predicative construction but also its semantic structure taking into account its grammatical and informative sufficiency. Formal grammatical sentences as a basis of the syntactical system of the Ukrainian language are being formed in terms of definite structural schemes.

The process of formation of the syntactically indivisible sentences does not correspond to the language traditions of the grammatical sentences' structural norms, as they are being formed according to a specific structural scheme. Semi-phraseological sentences are being formed according to a stable structural scheme, which consists of two or more syntactically interconnected components. The stable structural scheme comprises components of two levels: kernel, permanent and changeable. The obligatory components are characterized by a strictly defined positional patterns. Partially phraseological sentences consist of two parts: the first being formed by obligatory – changeable and unchangeable (permanent) components, and the second (the optional one) – by a verbal structure represented by a formal grammatical sentence. The indivisible complex comprising of the two components – permanent and changeable – serves as a valid basis for qualifying the meaning of this stable structural scheme as a syntactic one. The phrase-syntactic meaning has its own peculiarities.

The stable structural scheme of semi-phraseological sentences bares the following general meanings of: affirmation, negation, evaluation, emotional reaction and will. It represents a rich semantico-differential spectrum. The structural patterns of partially phraseological sentences bare the following general meanings of: concession-opposition, time, condition-consequence, affirmative modality.

So, phraseological sentences are being formed according to a stable structural scheme that has a coherent nature. Their structural scheme is characterized by a syntactic cohesion, and the irreversibility of the position of obligatory permanent and changeable components makes it impossible to form structural variants of such syntactic patterns. Phraseological sentences are being formed according to strictly predetermined rules, the violation of which leads to the disruption of the whole structure of a phrase-syntactic scheme, which, in its turn, leads to the loss of meaning that is rendered by its syntactic pattern.

Key words: *phraseological schemes, semi-phraseological sentences, partially phraseological sentences, indivisible complex, kernel component, permanent component, phrase-syntactic meaning.*

УДК 81'282+81'373.21

ЗАГАЛЬНІ НАЗВИ “ЯРУ” В ГОВІРКАХ ІВАНО-ФРАНКІВЩИНИ

ЛИЧУК Світлана Василівна, кандидат філологічних наук, викладач кафедри мовознавства Івано-Франківського національного медичного університету (м. Івано-Франківськ)

Анотація. У статті проаналізовано зібрану народну географічну лексику на позначення “яру” у говірках Івано-Франківщини. Лексико-семантичну класифікацію апелювативних назв здійснено на основі діалектів за такими ознаками: загальна характеристика, глибина, розмір, частина географічного об'єкта, сукупність таких об'єктів, розміщення відносно інших географічних об'єктів.

© С. В. Личук, 2016

Подано також характеристику лексем, фонетичну, словотвірну й акцентуаційну варіативність, етимологію, виділено локалізацію місцевих назв, проведено паралелі такої лексики з лексикою інших досліджених територій.

Ключові слова: народна географічна лексика, лексико-семантична група, семантичне мікрополе, лексема, апелятив, номен

Актуальним напрямом сучасного мовознавства є дослідження з української діалектології. Одним із важливих питань залишаються розвідки народних географічних назв у живій мові її носіїв, фіксація діалектної бази на синхронному рівні. Важливим завданням є також наукова семантична класифікація географічних номенів, їх структурні зміни, розкриття етимології, зіставлення аналізованої лексики з українською літературною і діалектною мовами та діалектами інших слов'янських мов.

У сучасному мовознавстві нагромаджено досвід аналізу загальних географічних назв на теренах Славії у працях Ю. Шютца (сербська і хорватська мови) [37], П. Нітче (польська мова) [36], П. Маштакова, Е. Мурзаєва (російська мова) [15; 16], Е. Григоряна (болгарська мова) [3], Р. Малько (чеська і словацька мови) [12], І. Яшкіна (білоруська мова) [33], М. Толстого (слов'янські мови) [26; 27].

Українська апелятивна лексика на позначення географічних об'єктів з різних теренів була предметом аналізу у низці лексикографічних та лексикологічних праць. З другої половини ХХ ст. українська апелятивна географічна лексика з різних регіонів стає предметом комплексних дисертаційних досліджень Є. Черепанової (Чернігівсько-Сумське Полісся) [29; 30], Т. Громко (Кіровоградщина) [4; 5], О. Данилюк (Волинь) [7], Н. Сіденко (Центральна Донеччина) [21], І. Потапчук (Західне Поділля) [18], С. Шийки (Рівненщина) [32].

Дослідження географічної апелятивної лексики є недостатнім на території Івано-Франківської області. Названий сегмент діалектної лексики є предметом ґрунтовного та всебічного вивчення що набуває особливої актуальності. Вперше подано географічну номенклатуру як цілісну систему.

Метою нашої статті є фіксація загальних назв географічних об'єктів з від'ємним рельєфом, зокрема лексико-семантичної групи 'Яр' (далі ЛСГ), системний структурно-семантичний опис такої лексики, порівняння на діалектному й міжмовному рівнях.

Основним матеріалом нашої розвідки є географічні апелятиви на позначення негативного рельєфу на теренах Івано-Франківщини, які вживаються в говірках цієї території.

ЛСГ 'Яр'. Територія Івано-Франківської області характеризується наявністю великої кількості ярів, утворення яких спричинене зсувом та змивом ґрунту внаслідок сильних дощів, повеней, порізаним рельєфом численними великими й малими ріками. Тому аналізовану ЛСГ класифікуємо на такі семантичні мікрополя: 1) 'яр (у загальному значенні)', 2) 'глибокий яр', 3) 'невеликий яр', 4) 'відріг яру', 5) 'група ярів', 6) 'яр, порослий лісом', 7) 'яр, утворений дією вод', 8) 'яр на території кар'єру'.

Семантичне мікрополе '**яр (у загальному значенні)**' виражають ядерні апелятиви *айр* (вся обстежена територія), *йа'ри* (Лв, Ілмн, Длн, Тзв, Бршт, Клш, Брж, Вр, Бст, Збл, Лпнк, Сп), демінутив *йа'рок* (Св, Уст), префіксально-суфіксальний дериват *вийарок* (Блбр), суфіксальний *й'руга* (Рзт). У літературній мові слово *яр* записано зі значеннями: 1) 'глибока довга западина (з крутими або прямовисними схилами), що утворилася внаслідок розмиву пухких осадових порід тимчасовими потоками'; 2) 'т. с., що прірва' [25, XI, с. 647]. Це запозичення з тюркських мов [31, II,

с. 471]. Порівняймо семантику спільнокореневих назв в інших регіонах України: *яр* [13, с. 255; 5, с. 207–208], *яр, яри, ярки, яровище, ярок, ярочки, яруга* [18, с. 314–315], *яр, яруг, яруга* [7, с. 146], *крутояр, крутий яр, яр, ярок, виярок, яри, ярище, яруга* [32, с. 66, 133], *ярки* [24, с. 686], *ярок* [17, II, с. 404].

Давній апелятив *провал* (Хмк, Яснв, Лг, Мх, Пдвр, Смк 1, Нжн, Рпж) (< псл. **provalъ*) та його похідні *провал':а* (Дб), *провал'а* (Крсн), *провалина* (Ксв, Блш, Схд) вживаються з аналогічним значенням. Назва *провал* та спільнокореневі слова відзначаються різноманітністю семантики в інших джерелах, див. *провал* [13, с. 245; 35, с. 121; 10, с. 360; 17, II, с. 150; 9, с. 176], *провалле, провалля* [7, с. 109], *провал, провалина, проваля, провалля* [18, с. 294], рос., блр. *провал* 'прірва, яр', болг. *провал, провала* 'глибокий рів'; с.-х. *prǒvala* 'річковий перелом; яр, прірва' [19, с. 148].

Зазначену семантику передають лексеми *урвище* (Тр, Ргт, Цв, Кнз, Лг, Св), *западина* (Акр), *запади^ена* (Ккл, ІФ, Пдм, Змг, Рвн 1, Рчк), *запидок* (Явр), *долина* (Срк), *видолинок* (Цнв), *видоли^енок* (Ббн), *ба'йура* (Грбв, Ббн), *йамка* (Крч). На довгу форму яру вказують номени *жол'іб* (Рдн), *р'й'чак* (НС, Сн), *о'к'іп* (СКр), *зв'ір* (Гвр, Крч, Мл), *дзв'ір* (Ілмн), *пот'ік* 'яр; яр, у якому є вода' (Пчн, Ксм, Гл, Сдж).

Одним із видів яру є назва *балка* (Снт, Тж, Явр, Глб, Плп). Т. Марусенко припускає її слов'янське походження: *балка* < **bolto* 'болото' (очевидно, пов'язуючи з ознакою 'низ', 'долина') або *балка* < **baliti* < **o-baliti* < **obaliti* < **ob-valiti* 'обвалити, перекинути, зруйнувати' [14, с. 64–68]. Назва *балка* побутує в східнослов'янських мовах, виняток становить польська мова (очевидно, як запозичення з української мови) [8, I, с. 127]. На міжговірковому рівні він має різноманітне тлумачення, тому відбувається семантичний перехід "підвищення" ↔ "рівнина" ↔ "яр" (пор. [13, с. 214–215; 32, с. 3; 5 с. 16–18; 7, с. 10; 18, с. 238–239]). Одиначна назва *оураг* (Хрпл) є, очевидно, запозичення з російської мови [27, с. 237].

На позначення яру виявлено нульсуфіксальний дериват *зарва* у с. Брустурів Косівського р-ну від дієслова *заривати*.

З аналогічним значенням записано народні назви *вир'т'іп* (Клш), *вер'т'іб* (Рпж). Апелятив *вертеб* < псл. **vъrtърь* < і.-є. **urt-oro-s*, що складається з компонентів **urt-* // *uert-* 'вертити' й *-уро-* 'вода, річка' [8, I, с. 358]. На теренах України вживається з різною семантикою [13, с. 219; 10, с. 359; 8, I, с. 358; 17, I, с. 92].

Лексема *росохач* позначає 'розгалужений яр' у с. Кричка Богородчанського р-ну, пор. діал. *росохач* 'місце, на якому є розгалужена дорога' або 'місце, де є розгалужене дерево' [1, с. 106].

Окремої уваги заслуговує номен *гроп'іла* 'балка, яр' (ВК), що походить з румунського *grăpelă* 'ямка, ямочка', пор. рум. *grăpă* 'яма; перен. могила, гріб' [20, с. 196] + здрібно-пестливий суфікс *-el-*.

Семантичне мікрополе 'глибокий яр' репрезентують такі спільнокореневі назви: *йар* 'глибокий яр' (Кб), похідні *йа'руг, йа'руга* 'глибокий яр, глибока ущелина' (Крн), *йе'ришч'і* 'яр, глибока западина' (Крч) із суфіксами *-уг-*, *-уг-а*, *-ишч'-і*.

Значення 'глибокий яр' реалізують також апелятивні найменування: *вер'теб*, вар. *вер'теп, вер'т'іб* (Глшк), *вер'теп, вер'т'іп, вир'т'іп* (БО), *провал* (Хмк, Ант), *провал* (Пдвр), *провал'а* (Блх, Ксв, ІФ), *провал':а* (Снт), *рипа* (Пчн). Серед складних назв – атрибутивні словосполучення *глибокий йар* (Пбр), *глибокий зв'ір* (Крч), *крутий йар* (Лв, Уст, Рвн, Св) та *велика рипа* 'глибокий яр з стрімкими схилами' (Тр).

На 'глибокий обривистий яр' указують такі лексичні одиниці: *йар* (Блх, ЛХ, Св, Хрпл, ІФ, Глч, Сп), *йа'руга* (Стц, Лсц, Грбв), *йа'ришче* (Тзв, Тж), *урвишче* (Тр, Рсв,

Ргт, Ксв, Цв, Пдм, Уст, Вр, Змг, Бст, Крхв, Кмн, Прг, Лг, Схд), ¹урви^ешче (Кн), ур¹вишче (Явр), ¹пр^ерва (Блх, Птч, Ркв, Хмк, Хрпл, Уст, НС, Лпнк, Цнв, Рвн 1, Кнз, Ілмн, Дб, Сн, Брст), ¹пропаст' (Рзт), стрин (Рзт), улого¹вина (Рсв, Бршт, Клш), ¹бездна (Скп), бе¹зод¹'на (ІФ, Лпнк), об¹ри¹ (Крв), ¹к¹емпа (Крв), ¹фоса (Пчн), к¹ітло¹ви¹на (Акр), ма¹к¹ітерка 'глибокий обривистий яр круглої форми' (Акр), бай¹кай (Блбр) (етимологічно неясне).

Семантичне мікрополе '**невеликий яр**' формують лексеми йар (Тж), йа¹рок (Стц, Блх, Рсв, Ілмн, Ксв, Хмк, Вр, Бст, Збл, Прг, Сп, Явр, СМ), й¹рочок (Рзт), ¹вийарок (ІФ, Схд, Скп), дем. від яр. Аналогічне значення передають номени ¹балка (Лв, Бршт, Клш), ка¹нава (Тзв, Лсц, Цнв, Св) та демінутивні префіксально-суфіксальні назви ¹вийамка (Брт, Хрпл, Брст), ¹вийімка (Снт, Уст, Яснв, Кнз, Кн, Рчк), ¹вібалок (Длн, Блш, Клш, Блбр, Змг) з префіксом **ви-** і суф. **-к-а**, **-ок-**, суфіксальні – ¹пот¹ічок (Ркв, Ргт, Ккл, Цв, Пдм, Крв, Рвн, Крсн, Врбвк, НС, Грбв, Лпнк, Лпвц, Цнв, Крхв, Кмн, Прг, Рвн 1, Лг, Дб, Пчн, Акр, Прк), р¹йча¹чок (Св, Сн), зво¹ринка 'невеликий яр; яр з водою' (Гт) із суфіксами **-ок-**, **-ин-**, **-к-а** (зворина 'яр' [13, с. 229]).

Прозору семантику передають префіксально-суфіксальні апелятиви ¹вийарок (Змг, Сн, Рзт), при¹йарок (Блх), ¹прийарок (Хрпл, Кнз, Св), ¹видолинок (Снт, Ілмн, Уст, Яснв, Лпвц, Рвн 1, Рчк, Брст, Явр), ¹в¹ідоли¹нок (Рсв, Грбв, Скп), ¹в¹ідолинок (Дб), пе¹ре¹вал¹:а (ЛХ, Лв, Св, Тзв, Вр, Бст, Крхв, Кмн, Схд), префіксальний апелятив ¹в¹ідолина (Рсв, Длн, Ккл, Крсн, Кн), що позначають семантичне мікрополе '**відріг яру**'. Народна назва ¹г¹ілка (Блш, Бршт, Клш, Блбр, Цнв) переважно вживається в наддністрянських, а номен р¹іг (Ілмн, Сп) – у бойківських говірках.

Семантичне мікрополе '**група ярів**' репрезентують множинні народоназви: йа¹ри (Стц, Рсв, Ркв, Пдм, Клш, Брж, Рвн, Вр, Бст, Збл, НС, Св, Сп, Скп, Акр, Рчк), йа¹руги (Стц, Ккл, Лпнк, Сн), й¹руги (Рзт), йа¹рки (Птч, Ксв, Крсн, Грбв, Крхв, Кмн, Прг, Ілмн, Кн), йа¹рочки (Хрпл, ІФ, Клш, Уст, Блбр, Явр), йа¹ро¹вина (однина) (Лв, Ілмн, Змг, Лпвц), пе¹ре¹йарки (Бршт), йа¹ми (Ілмн, Блш, Рвн 1, Брст), назви яких указують на більшу чи меншу глибину ярів. Завдяки варіюванню [й] та [ї] з'явилися апелятиви р¹йча¹ки (Кнз, Схд) і р¹йча¹ки (Тж).

Семантичне мікрополе '**яр, порослий лісом**' охоплює вже аналізовані географічні назви ¹йпади¹на (Блх, Ккл, Глч, Вр, Бст, Грбв), ¹балка (Птч, Рсв, ЛХ, Снт, Цв, Тж, Пдм, Бршт), ¹пот¹ік (Пчн), й¹ми (Рзт). Продуктивна лексема л¹ісок (Брт, Ілмн, Длн, Блш, Лсц, Крв, Брж, Крсн, Цнв, Кнз, Сп, Дб, Скп, Кн, Сн, Брст, Явр) указує на наявність рослинного покриву в яру. Ареальне варіювання виражено номенами збоч (Змг), о¹боча (Ркв, Лв, Хрпл, Уст, Рвн, Яснв, Лпвц, Схд, Рчк), ¹й¹боча (Клш, Блбр, НС, Рвн 1), у¹б¹чка (Ілмн) із семантикою 'яр, порослий лісом', об¹іч 'т. с.' (Крхв, Кмн, Ксм, Явр), 'глибокий яр, порослий лісом край дороги' (Нз), з первинним значенням 'підвищення край дороги; обочина'. Ознаку 'великий' відтворює апелятив йа¹ро¹вишче 'великий яр, порослий лісом' (Ксв).

В одній місцевій говірці зафіксовано народну назву бай¹рак 'яр, порослий лісом' (Св), етимологія якої виводиться з турецького *bayır* 'горб, зарослий деревами; схил гори' або *buyrak* 'ущелина, прірва' [8, І, с. 117–118], пор. літ. бай¹рак 'ліс в яру, в долині, або яр, порослий лісом і чагарником' [25, І, с. 91]. В українських говірках вона є полісемантична на Рівненщині, Кіровоградщині й Волині [32, с. 3; 5, с. 15–16; 7, с. 10], однозначна на Західному Поділлі [18, с. 238].

У с. Колодіївка Тисменицького р-ну уживається двокомпонентна назва глу¹хий йар у значенні 'непрохідні зарості в яру'.

Серед інших лексичних одиниць виявлено такі, що демонструють конкретну назву дерева: ду¹бова йа¹ма 'яр, вкритий дубовим лісом' у с. Полянки Верховинського

р-ну, *йасено'вец'* 'яр, порослий ясенами' в с. Будилів Снятинського р-ну, пор. серб. і хорв. *јасеновац* 'т. с.' [22, с. 292].

Семантичне мікрополе 'яр, утворений дією вод' представляють народні іменникові найменування з фонетичними й словотвірними варіантами: *жолоб* (Тж), *жол'їб* (Стц, Ілмн, Кн, Брст, Прк), *жоло'б* (Ргт, Лв, Св, Ілмн, Спг, Рчк), *жолуб* (Ксв), *жоло'бина* (Уст), *ка'нава* (Блх, Брт, Длн, Спг, Блш, Тзв, Глч, Клш, Збл, Лпвц), *кана'вина* (Хрпл, Пдм, Клш, Блбр, Сп), *р'ів* (Тзв), *йар* (Птч, Рсв, Ркв, Глч, Грбв, Скп), віддієслівні деривати *ви'мойіна* (ЛХ, Бршт, Рвн 1), *ви'бойіна* (Хмк, Уст, Брж, Рвн, Крсн, Врбvk, Лпнк, Цнв, Дб, Схд, Сн, Явр), *в'їбойіна* (Ілмн, Акp), *вирва* (Ксв, Ккл, Вр, Змг, Бст, Яснв, Врбvk, НС, Кнз), *пот'їк* (Цв), *пот'їчок* (Крхв, Кмн, Прг).

У с. Розтоки Косівського р-ну виявлено номен *верш'їд'* у значенні 'яр, рів, утворений дією вод між горами, скалами'. Порівняймо інші значення цього номена: 'великий яр, зарослий ожиною, малинником та іншими кущами' [13, с. 220], 'початок ріки (поток)' [11, с. 166], 'початок потоку; ґрунт навколо джерел потоку' [34, с. 51], пор. також *верш'їд'* 'стрімкий потічок' [2, с. 257].

Вузьколокальний апелятив *вара'є'їй* позначає 'невеликий яр між скелями, по якому стікає вода' у говірках сс. Коршів і Черемхів Коломийського р-ну. Імовірно, назва генетично пов'язана з *варюга* 'западина; глибока яма у скелях біля річки' [5, с. 36], пор. рос. діал. *варак*, *вараг* 'невеликий яр, промоїна, витягнута вузька угловина' [16, с. 114].

Значення 'яр зі зсувом ґрунту після дощу' передає апелятив *зарва* у с. Маркова Богородчанського р-ну, пор. *зарва* 'зсув ґрунту, що утворюється після тривалих дощів; прірва' [6, с. 78], 'западина, обрив, урвище' [23, II, с. 88], див. також [13, с. 228; 17, I, с. 284].

Це мікрополе доповнюють одиничні лексеми *чур'кач* із семантикою 'яр, у якому завжди стоїть вода, що наповнюється джерелом' зафіксований у живому мовленні носіїв говірки с. Стецева Снятинського р-ну, пор. бук. *чур'кач* 'джерело' [24, с. 652] та *жорна* (перен.) 'довгий сухий глибокий у чагарниках яр, виритий бурхливою течією потоку, що пробивала собі русло' (Квл).

В окреме семантичне мікрополе виділяємо апелятиви на позначення 'яру на території кар'єру', що належить до периферії. Домінуючою назвою є лексема *кар'єр* (вся обстежена територія). З таким самим значенням уживаються полісемантичні назви *копанка* (Пдв, Лв, Св, Хрпл, Бршт, Крсн, Грбв, Ілмн, Скп) від дієслова *копати*, *урви'шче* (Блх, Птч, Ксв, Ккл, Блш, ІФ, Дб), *урвишче* (Ргт, Ілмн, Глч, Вр, Бст, Яснв, НС).

Відзначимо апелятиви *котло'ван* (Рсв, Пдв, Ркв, ЛХ, Снт, Хмк, Тзв, Клш, Крв, Рвн, Врбvk, Рвн 1, Рзт), 'неглибокий яр' (Явр), *катла'ван* (Пдм, Блбр, Змг, Яснв, Кнз, Св, Рчк) із субституцією ненаголошеної форми [o] < [a] як запозичення з будівельної термінології. Первинне значення назви *котло'ван* 'велика яма для закладки фундаменту' [28, II, с. 353]. Завершує семантичний ряд номен *к'їт'лишч'ї* 'кар'єр; яр на території кар'єру', записаний у с. Розтоки Косівського р-ну. Кінцева голосна [i] замість [e] є особливістю місцевої говірки.

Отже, народна географічна лексика Івано-Франківщини сформувалась на основі загальноновживаних назв слов'янського походження. Географічні апелятиви утворені за допомогою морфологічного, морфолого-синтаксичного, аналітичного способів та способу вторинної номінації.

У зафіксованих назвах виділимо ряд фонетичних явищ: ненаголошений [e] наближається у вимові до [u], субституція ненаголошеної форми [o] < [a], кінцевий

голосний [i] замість [e]. Серед запозичень – назви польського, румунського, російського, турецького, італійського походження через посередництво інших мов.

Перспективи подальших досліджень будуть направлені на доповнення зібраної лексики з ще недосліджених говірок, а також пов'язані із вивченням взаємодії апеллятивної та онімної лексики. Матеріали статті будуть використані при укладанні "Словника народних географічних назв Івано-Франківщини".

Список літератури

1. Бучко Д. Г. Походження назв населених пунктів Покуття / Д. Г. Бучко. – Львів : Світ, 1990. – 143 с.
2. Горбач О. Словник говірки села Бродина / О. Горбач // Гуцульські говірки. Лінгвістичні та етнолінгвістичні дослідження. – Львів, 2000. – С. 245–364.
3. Григорян Э. А. Словарь местных географических терминов болгарского и македонского языков / Э. А. Григорян. – Ереван : Айастан, 1975. – 260 с.
4. Громко Т. В. Семантичні особливості народної географічної термінології Центральної України (на матеріалі Кіровоградщини) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Громко Тетяна Василівна. – Кіровоград, 2000. – 194 с.
5. Громко Т. В. Словник народних географічних термінів Кіровоградщини / Т. В. Громко, В. В. Лучик, Т. І. Поляруш. – К. ; Кіровоград, 1999. – 224 с.
6. Гуцульські говірки : Короткий словник / [відп. ред. Я. Закревська]. – Львів, 1997. – 232 с.
7. Данилюк О. К. Словник народних географічних термінів Волині / Оксана Климівна Данилюк. – Вид. друге, доповн. і виправ. – Луцьк: Вежа-Друк, 2013. – 148 с.
8. Етимологічний словник української мови : [в 7 т.] / за ред. О. С. Мельничука. – Т. 1–5. – К. : Наук. думка, 1982–2006.
9. Лисенко П. С. Словник поліських говорів / П. С. Лисенко. – К. : Наукова думка, 1974. – 260 с.
10. Лісняк Н. І. Географічна термінологія в мікротопонімії Західного Поділля / Н. І. Лісняк // *Studia Slavistica*. Вип. 10. Ономастика. Топоніміка. – Ужгород, 2009. – С. 357–363.
11. Лящук Б. Ф. Із карпатської географічної термінології / Б. Ф. Лящук // Питання географії Українських Карпат : географічний збірник. – Львів, 1969. – Вип. 9. – С. 165–167.
12. Малько Р. Н. Географическая терминология чешского и словацкого языков (на общесловянском фоне) / Р. Н. Малько. – Минск.: Наука и техника, 1974. – 143 с.
13. Марусенко Т. А. Материалы к словарю украинских географических апеллятивов (названия рельефов) / Т. А. Марусенко // *Полесье (Лингвистика. Археология. Топонимика)* / [отв. ред. В. В. Мартынов, Н. И. Толстой]. – М. : Наука, 1968. – С. 206–255.
14. Марусенко Т. О. Назви рельєфу в українській мові (деякі назви западин) / Т. О. Марусенко // *Дослідження з мовознавства* / [відп. ред. Л. С. Паламарчук]. – К. : Наук. думка, 1963. – С. 62–78.
15. Маштаков П. Л. Материалы для областного водного словаря / П. Л. Маштаков. – Львів: Гидрометеоролог, 1931. – Ч. IV. – 117 с.
16. Мурзаев Э. М. Словарь народных географических терминов / Э. М. Мурзаев. – М. : Мысль, 1984. – 653 с.

17. Онишкевич М. Й. Словник бойківських говірок / М. Й. Онишкевич. – К. : Наукова думка, 1984. – Ч. 1–2.
18. Потапчук І. М. Народна географічна термінологія в західноподільських говірках: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Потапчук Ірина Михайлівна. – Кам'янець-Подільськ, 2012. – 315с.
19. Редьква Я. П. Відбиття праслов'янської топоніміїної термінології, пов'язаної з береговою лінією, в ареальній гідронімії / Я. П. Редьква // *Linguistica slavica: Ювілейний збірник на пошану Ірини Михайлівни Железняк* / [відп. ред. В. П. Шульгач]. – К. : Київ, 2002. – С. 140–153.
20. Румунсько-український словник. – Бухарест, 1963. – 563 с.
21. Сіденко Н. П. Географічна апеллятивна лексика східностепових говірок Центральної Донеччини: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 “Українська мова” / Н. П. Сіденко. – Донецьк, 2003. – 22 с. : табл., карти.
22. Скляренко О. Типологічна ономастика. Лексико-семантичні особливості онімного простору / О. Скляренко, О. Скляренко. – Одеса : Астропринт, 2012. – Кн. 1. – 416 с.
23. Словарь української мови / упоряд. Б. Д. Грінченко. – К. : Наукова думка, 1996. – Т. 1–3; 1997. – Т. 4.
24. Словник буковинських говірок / за заг. ред. Н. В. Гуйванюк. – Чернівці: Рута, 2005. – 688 с.
25. Словник української мови : [в 11 т.]. – К. : Наук. думка, 1970–1980. – Т. 1–11.
26. Толстой Н. И. К проблеме изучения славянских местных географических терминов / Н. И. Толстой // *Вопросы географии*. – М., 1970. – Вып. 81. – С. 46–53.
27. Толстой Н. И. Славянская географическая терминология. Семасиологические этюды / Н. И. Толстой / [отв. ред. С. Б. Бернштейн]. – М. : Наука, 1969. – 260 с.
28. Фасмер М. Этимологический словарь русского языка. / М. Фасмер; [пер. с нем. и доп. О. Н. Трубачёва]; под. ред. и с предисл. Б. А. Ларина. – [2-е изд., стер.]. – М. : Прогресс, 1986–1987. – Т. I–IV.
29. Черепанова Е. А. Географическая терминология Черниговско-Сумского Полесья : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук : спец. 10. 02. 02 “Языки народов СССР (русский язык)” / Е. А. Черепанова. – Минск, 1973. – 26 с.
30. Черепанова Е. А. Народная географическая терминология Чернигово-Сумского Полесья / Е. А. Черепанова. – Сумы, 1984. – 274 с.
31. Черных П. Я. Историко-этимологический словарь современного русского языка : [в 2 т.] / П. Я. Черных. – М.: Рус. яз., 1999. – Т. I–II.
32. Шийка С. В. Народна географічна термінологія Ровенщини: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Шийка Світлана Володимирівна. – К, 2013. – 288 с.
33. Яшкін І. Я. Слоўнік беларускіх мясцовых геаграфічных тэрмінаў: Тапаграфія. Гідралогія / І. Я. Яшкін. – Мінск : Беларуская навука, 2005. – 808 с.
34. Hrabec S. Nazwy geograficzne Nuczyszczyny / S. Hrabec // *Prace Onomastyczne*. – Kraków, 1950. – № 2. – 264 s.
35. Jurkowski M. Ukraińska terminologia hydrograficzna / M. Jurkowski. – Wrocław, 1971. – 240 s.
36. Nitsche P. Die geographische Terminologie des Polnischen / P. Nitsche. – Köln; Graz, 1964. – 339 s.

37. Schütz J. Die geographische Terminologie des Serbokroatischen / J. Schütz. – Berlin : Akademie-Verlag, 1957. – 113 s.

References

1. Buchko D. H. Pokhodzhennia nazv naselenykh punktiv Pokuttia / D. H. Buchko. – Lviv : Svit, 1990. – 143 s.
2. Horbach O. Slovník hovirky sela Brodyna / O. Horbach // Hutsulski hovirky. Línhvistychni ta etnolínhvistychni doslidzhennia. – Lviv, 2000. – S. 245–364.
3. Hryhorian Э. А. Slovar mestnykh heohrafycheskykh termynov bolharskoho y makedonskoho yazykov / Э. А. Hryhorian. – Erevan : Aiastan, 1975. – 260 s.
4. Hromko T. V. Semantychni osoblyvosti narodnoi heohrafichnoi terminolohii Tsentralnoi Ukrainy (na materialii Kirovohradshchyny) : dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.01 / Hromko Tetiana Vasylivna. – Kirovohrad, 2000. – 194 s.
5. Hromko T. V. Slovník narodnykh heohrafichnykh terminiv Kirovohradshchyny / T. V. Hromko, V. V. Luchyk, T. I. Poliarush. – K. ; Kirovohrad, 1999. – 224 s.
6. Hutsulski hovirky : Korotkyi slovník / [vidp. red. Ya. Zakrevska]. – Lviv, 1997. – 232 s.
7. Danyliuk O. K. Slovník narodnykh heohrafichnykh terminiv Volyni / Oksana Klymivna Danyliuk. – Vyd. druhe, dopovn. i vyprav. – Lutsk: Vezha-Druk, 2013. – 148 s.
8. Etymolohichnyi slovník ukrainskoi movy : [v 7 t.] / za red. O. S. Melnychuka. – T. 1–5. – K. : Nauk. dumka, 1982–2006.
9. Lysenko P. S. Slovník poliskykh hovoriv / P. S. Lysenko. – K. : Naukova dumka, 1974. – 260 s.
10. Lisniak N. I. Heohrafichna terminolohiia v mikrotoponimii Zakhidnoho Podillia / N. I. Lisniak // Studia Slovakistica. Vyp. 10. Onomastyka. Toponimika. – Uzhhorod, 2009. – S. 357–363.
11. Liashchuk B. F. Iz karpatskoi heohrafichnoi terminolohii / B. F. Liashchuk // Pytannia heohrafii Ukrainskykh Karpat : heohrafichni zbirnyk. – Lviv, 1969. – Vyp. 9. – S. 165–167.
12. Malko R. N. Heohrafycheskaia termynolohiia cheshskoho y slovatskoho yazykov (na obshcheslovianskom fone) / R. N. Malko. – Mynsk.: Nauka y tekhnika, 1974. – 143 s.
13. Marusenko T. A. Materyaly k slovari ukrainskykh heohrafycheskykh apelliatyvov (nazvaniya relefov) / T. A. Marusenko // Polese (Lynhvystyka. Arkheolohiia. Toponymyka) / [otv. red. V. V. Martynov, N. Y. Tolstoi]. – M. : Nauka, 1968. – S. 206–255.
14. Marusenko T. O. Nazvy reliefu v ukrainskii movi (deiaki nazvy zapadyn) / T. O. Marusenko // Doslidzhennia z movoznavstva / [vidp. red. L. S. Palamarchuk]. – K. : Nauk. dumka, 1963. – S. 62–78.
15. Mashtakov P. L. Materyaly dlia oblastnoho vodnoho slovaria / P. L. Mashtakov. – Lviv: Hydrometeoroloh, 1931. – Ch. IV. – 117 s.
16. Murzaev Э. М. Slovar narodnykh heohrafycheskykh termynov / Э. М. Murzaev. – M. : Мысль, 1984. – 653 s.
17. Onyshkevych M. Y. Slovník boikivskykh hovirok / M. Y. Onyshkevych. – K. : Naukova dumka, 1984. – Ch. 1–2.
18. Potapchuk I. M. Narodna heohrafichna terminolohiia v zakhidnopodilskykh hovirkakh: dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.01 / Potapchuk Iryna Mykhailivna. – Kamianets-Podilsk, 2012. – 315s.
19. Redkva Ya. P. Vidbytta praslovianskoi toponimiinoi terminolohii, poviazanoi z berehovoio linieio, v arealnii hidronimii / Ya. P. Redkva // Linguistica slavica: Yuvileinyi

zbirnyk na poshanu Iryny Mykhailivny Zheliezniak / [vidp. red. V. P. Shulhach]. – K. : Kyi, 2002. – S. 140–153.

20. Rumunsko-ukrainskyi slovnyk. – Bukharest, 1963. – 563 s.

21. Sidenko N. P. Heohrafichna apeliativna leksyka skhidnostepovykh hovirok Tsentralnoi Donechchyny: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. filol. nauk : spets. 10.02.01 “Ukrainska mova” / N. P. Sidenko. – Donetsk, 2003. – 22 s. : tabl., karty.

22. Skliarenko O. Typolohichna onomastyka. Leksyko-semantychni osoblyvosti onimnoho prostoru / O. Skliarenko, O. Skliarenko. – Odesa : Astroprint, 2012. – Kn. 1. – 416 s.

23. Slovar ukrainskoi movy / uporiad. B. D. Hrinchenko. – K. : Naukova dumka, 1996. – T. 1–3; 1997. – T. 4.

24. Slovnyk bukovynskykh hovirok / za zah. red. N. V. Huivaniuk. – Chernivtsi: Ruta, 2005. – 688 s.

25. Slovnyk ukrainskoi movy : [v 11 t.]. – K. : Nauk. dumka, 1970–1980. – T. 1–11.

26. Tolstoi N. Y. K probleme yzuchenyia slavianskykh mestnykh heohrafycheskykh termynov / N. Y. Tolstoi // Voprosy heohrafiy. – M., 1970. – Выр. 81. – S. 46–53.

27. Tolstoi N. Y. Slavianskaia heohrafycheskaia termynolohyia. Semasyolohycheskye stiudy / N. Y. Tolstoi / [otv. red. S. B. Bernshtein]. – M. : Nauka, 1969. – 260 s.

28. Fasmer M. Etymolohycheskyi slovar russkoho yazyka. / M. Fasmer; [per. s nem. y dop. O. N. Trubachëva]; pod. red. y s predysl. B. A. Laryna. – [2-e yzd., ster.]. – M. : Prohress, 1986–1987. – T. I–IV.

29. Cherepanova E. A. Heohrafycheskaia termynolohyia Chernyhovsko-Sumskoho Polesia : avtoref. dys. na soyskanye uchen. stepeny kand. fylol. nauk : spets. 10. 02. 02 “Iazyky narodov SSSR (russkyi yazyk)” / E. A. Cherepanova. – Mynsk, 1973. – 26 s.

30. Cherepanova E. A. Narodnaia heohrafycheskaia termynolohyia Chernyhovo-Sumskoho Polesia / E. A. Cherepanova. – Sumy, 1984. – 274 s.

31. Chernykh P. Ya. Ystoryko-etymolohycheskyi slovar sovremennoho russkoho yazyka : [v 2 t.] / P. Ya. Chernykh. – M.: Rus. yaz., 1999. – T. I–II.

32. Shyika S. V. Narodna heohrafichna terminolohiia Rovenshchyny: dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.01 / Shyika Svitlana Volodymyrivna. – K, 2013. – 288 s.

33. Iashkin I. Ya. Sloŭnik belaruskikh miastsovykh heahrafichnykh tərminaŭ: Tapahrafiia. Hidralohiia / I. Ya. Yashkin. – Minsk : Belaruskaia navuka, 2005. – 808 s.

34. Hrabec S. Nazwy geograficzne Huculszczyzny / S. Hrabec // Prace Onomastyczne. – Kraków, 1950. – № 2. – 264 s.

35. Jurkowski M. Ukraińska terminologia hydrograficzna / M. Jurkowski. – Wrocław, 1971. – 240 s.

36. Nitsche P. Die geographische Terminologie des Polnischen / P. Nitsche. – Köln; Graz, 1964. – 339 s.

37. Schütz J. Die geographische Terminologie des Serbokroatischen / J. Schütz. – Berlin : Akademie-Verlag, 1957. – 113 s.

Умовні скорочення населених пунктів:

Глб – с. Глибівка, Гл – с. Глибоке, Гт – с. Гута, Крч – с. Кричка Богородчанського р-ну; Блх – м. Болехів Болехівської м/р; Брж – с. Бережниця, Бст – с. Бистрець, Блбр – с. Білоберізка, Вр – м. Верховина, Змг – с. Замагора, Крсн – с. Красник, Крн – с. Красноілля, Крв – с. Криворівня, Пл – с. Полянки, Рвн – с. Рівня, Уст – с. Устеріки Верховинського р-ну; Блш – смт Більшівці, Бршт – м. Бурштин, Глч – м. Галич, Ккл – с. Кукільники, Спг – с. Сапогів Галицького р-ну; Глшк – с. Глушків, Мх – с. Михальче, Нз – с. Незвисько, Ркв – с. Раковець, Рпж – с. Репужинці, Смк 1 – с. Семаківці, Срк – с. Сороки Городенківського р-ну; Длн – м. Долина Долинського р-ну; ІФ – м. Івано-

Франківськ, Хрпл – с. Хриплин Івано-Франківська м/р; Клш – м. Калуш, Пдм – с. Підмихайля, Тж – с. Тужилів, Цв – с. Цвітова Калуського р-ну; ВК – с. Великий Ключів, Кн – с. Княздвір, Квл – с. Ковалівка, Крш – с. Коршів, ЛХ – с. Лісний Хлібичин, Пчн – смт Печеніжин, Плп – с. Пилипи, Скуп – с. Скопівка Коломийського р-ну; Акр – с. Акрешори, Ббн – с. Бабин, Брст – с. Брустурів, Кб – с. Кобаки, Ксв – м. Косів, Ксм – с. Космач, Прк – с. Прокурава, Рчк – с. Річка, Рзт – с. Розтоки, Сн – с. Снідавка, Явр – с. Яворів Косівського р-ну; БО – Білі Ослави, Гвр – с. Гаврилівка, Лв – с. Лоева, Мл – с. Молодків, Сдж – с. Саджавка, СМ – с. Середній Майдан Надвірнянського р-ну; Ргт – м. Рогатин Рогатинського р-ну; Врбвк – с. Вербівка, Грбв – с. Грабів, Дб – с. Дуба, Ілмн – с. Ілемня, Кмн – с. Камінь, Кнз – с. Князівське, Крхв – с. Креховичі, Лпвц – с. Липовиця, Лпнк – с. Лоп'янка, Лг – с. Луги, НС – с. Нижній Струтинь, Прг – с. Перегінське, Рвн 1 – с. Рівня, Св – с. Сваричів, Сп – с. Спас, Схд – с. Суходіл, Цнв – с. Цінева, Яснв – с. Ясеновець Рожнятівського р-ну; Збл – смт Заболотів, Птч – с. Потічок, Рдн – с. Рудники, Рсв – с. Русів, Снт – м. Снятин, Стц – с. Стецева, Тр – с. Троїця Снятинського р-ну; Лсц – смт Лисець, Пбр – с. Побережжя, СКр – с. Старі Кривотули, Тзв – с. Тязів, Хмк – с. Хом'яківка Тисменицького р-ну; Ант – с. Антонівка, Брт – с. Бортники, Нжн – с. Нижнів, Пдвр – с. Підвербці Тлумацького р-ну.

Аннотація. В статті проаналізована зібрана народна географічна лексика для означення "оврага" в говорах Івано-Франківщини. Лексико-семантична класифікація апеллятивних назв реалізована на основі діалектів по таких признаках: загальна характеристика, глибина, розмір, частина географічного об'єкта, сукупність таких об'єктів, розташування відносно інших географічних об'єктів.

Подана також характеристика лексем, фонетична, словообразовательна, акцентуаційна варіативність, етимологія, виділена локалізація місцевих назв, порівняння такої лексики з лексикою інших досліджуваних територій.

Ключові слова: народна географічна лексика, лексико-семантична група, семантичне поле, лексема, апеллятив, номен

Abstract. The article is analysed to the gathered of the folk geographical lexis for denotation "the ravine" in Ivano-Frankivsk region. On the basis of local dialectal names the lexical-semantic classification of appellative names has been done. Those defining characteristics are general characteristic, depth, size, part of the geographical object, in general such objects, accommodation relatively other geographical objects.

Their etymology and basic semantic, lexical and derivational peculiarities taken in conjunction with the modern literary Ukrainian language, dialects of the Ukrainian language and some related Slavic languages have been studied. The characteristic of lexemes has also been given: phonetic, word building, partially accentuational variability, its origin. Gathered local common names are categorized into lexical-semantic groups according to relevant characteristics of geographical objects they denominate. In every lexical-semantic group of this thematic group small systemic forms, i.e. semantic microfields, can be singled out.

The conclusions accentuate that common names of Ivano-Frankivsk region which are used to signify geographical objects are characterized by the great differentiation of their meaning. The main semantic component is based on the primary meaning. The majority of them are of pre-Slavic roots. It has a high level of lexical, phonetic, morphological and semantic variability. As far as meaning of these names is concerned, it is connected with the meaning of the derivation stems - nouns and adjectives.

Keywords: folk geographical vocabulary, lexical-semantic group, semantic microfield, lexeme, appellative, nomen